
Avaluació del programa Xarxa Sense Gravetat

© 2022 Agència de Salut Pública de Barcelona

Tots els drets reservats.

<https://www.aspb.cat/>

Aquesta publicació està sota una llicència

Creative Commons Reconeixement – No Comercial – No Derivades (BY-NC-ND)

<https://creativecommons.org/>

Avaluació del programa Xarxa Sense Gravetat

Gerenta de l'Agència de Salut Pública de Barcelona
Carme Borrell i Thió (ASPB, CIBERESP, IIB Sant Pau)

Responsables de l'Informe

Xavier Continente (ASPB, CIBERESP, IIB Sant Pau) i Maria José López (ASPB, CIBERESP, IIB Sant Pau)

Col·laboradores

Sílvia Brugueras (ASPB, IIB Sant Pau) i Lucía Artazcoz (ASPB, CIBERESP, IIB Sant Pau)

Agraïments

Lídia Ametller (Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI), Jon Barrena (Xarxa Sense Gravetat),
Martín Correa (Xarxa Sense Gravetat), Sebastià March (Aplica Coop), Pilar Solanes (Àrea de Drets Socials, Justícia
Global, Feminismes i LGTBI)

Cita recomanada

Continente X, Brugueras S, Artazcoz L, López MJ. Avaluació del programa Xarxa Sense Gravetat. Barcelona:
Agència de Salut Pública de Barcelona; 2022.

Índex

En què consisteix la intervenció?.....	5
Què es vol avaluar?.....	6
Com s'ha avaluat?	7
Quins són els resultats de l'avaluació?	9
Aspectes de millora	17
Conclusions	18

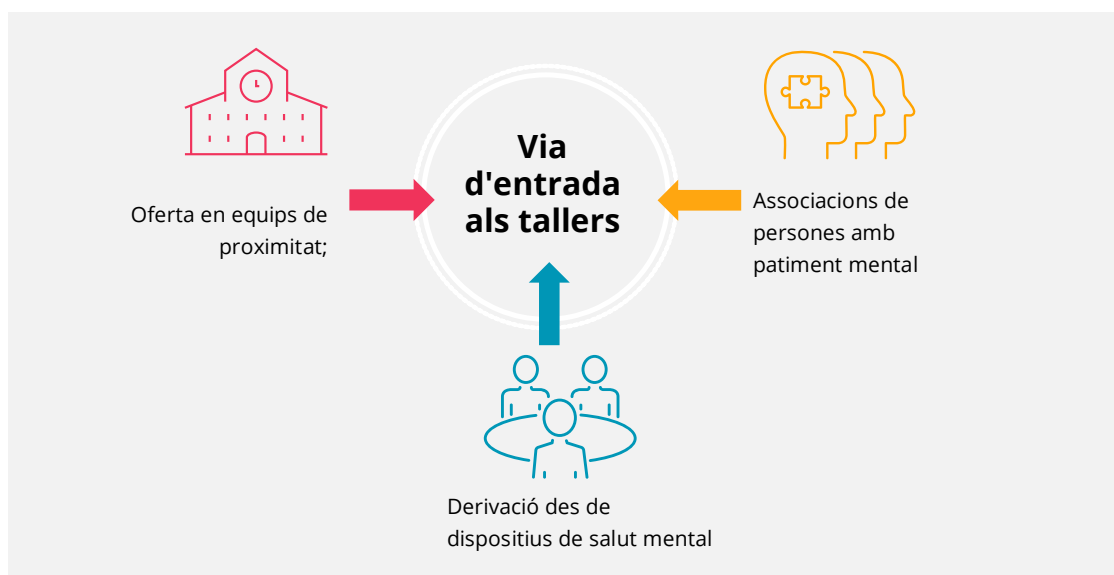
Avaluació del programa Xarxa Sense Gravetat

En què consisteix la intervenció?

El programa **Xarxa Sense Gravatat** (XsG) és una intervenció comunitària dirigida a la promoció de la inclusió social i a l'exercici de l'autonomia personal i social de les persones amb patiment mental o diversitat funcional, així com a la lluita contra l'estigmatització social envers aquestes persones. Es genera una xarxa d'espais de trobada, de producció artística i d'intercanvi d'experiències, entre aquestes persones i la comunitat en general, mitjançant una oferta de tallers i seminaris desenvolupats a espais comunitaris.

El programa està coordinat per l'Associació Socio-Cultural Ràdio Nikosia, treballant conjuntament amb altres entitats promotores de la salut mental i la diversitat funcional (Cooperativa Aixec, ActivaMent Catalunya Associació, Associació d'Oci Inclusiu Saräu). El projecte està finançat per diversos ens, entre ells l'Ajuntament de Barcelona, principalment a través del Pla de Barris.

L'entrada de les persones participants es pot donar per tres vies:

<https://redsingravedad.org/ca/sense-gravatat/>

El programa XsG forma part del Pla de Salut Mental de Barcelona 2016-2022, avaluat per l'Agència de Salut Pública de Barcelona.

Què es vol avaluar?

L'**objectiu general** és avaluar el programa XsG, en relació amb el desenvolupament de l'autonomia personal i social de les persones amb patiment mental i diversitat funcional, així com la seva desestigmatització.

Els objectius específics són:

1	Avaluar la cobertura i desenvolupament del programa	
2	Explorar les percepcions globals sobre la derivació de persones amb patiment mental al programa	
3	Explorar l'impacte del programa en la generació de xarxa social en persones amb patiment mental	
4	Explorar l'impacte del programa en l'autonomia personal de les persones amb patiment mental	
5	Explorar l'impacte del programa en la desestigmatització envers les persones amb patiment mental	
6	Explorar l'impacte de la pandèmia en el desenvolupament del programa	

Com s'ha avaluat?

Disseny de l'avaluació

Estudi d'avaluació post-intervenció amb metodologia qualitativa.

Població d'estudi

La població d'estudi són les persones professionals del programa (coordinador, professionals que imparteixen els tallers, professionals de dispositius de salut mental, personal de recepció d'equipaments de proximitat) i les participants del programa.

Tècniques de recollida de dades

La recollida de dades es va dur a terme mitjançant 13 entrevistes en profunditat i 6 observacions participants realitzades entre juny i desembre de 2020.

ENTREVISTES EN PROFUNDITAT:

- coordinador del programa (1),
- professionals que imparteixen els tallers (4),
- professionals de dispositius de salut mental (2),
- personal tècnic dels equipaments de proximitat (2),
- participants del programa (2).

OBSERVACIÓ PARTICIPANT:

- 6 hores d'observació realitzades en 2 sessions de 3 tallers diferents.

Les entrevistes van ser semi-estructurades, d'una durada d'entre 45 i 90 minuts i totes es van fer per via telefònica o videotrucada. Per a l'observació participant, una persona va assistir a tallers com un membre més, informant al grup de la seva condició d'observadora i informant prèviament a la persona responsable de la conducció del taller. Una vegada finalitzat el taller, la persona investigadora recollia la informació en un quadern de camp.

Principals aspectes tractats

ENTREVISTES EN PROFUNDITAT:

- la preparació i gestió dels tallers,
- l'accés al programa per part de les persones participants,
- l'acollida de participants,
- el desenvolupament de tallers,
- la participació als tallers,
- la valoració del programa,
- l'impacte en participants
- la creació de xarxa
- el desenvolupament de tallers virtuals

OBSERVACIÓ PARTICIPANT:

- l'acollida i clima abans del taller,
- la dinamització,
- l'acompanyament,
- la participació,
- les relacions entre participants i tallerista,
- l'acomiadament,
- la valoració de les participants,
- la valoració de l'experiència pròpia

Anàlisi

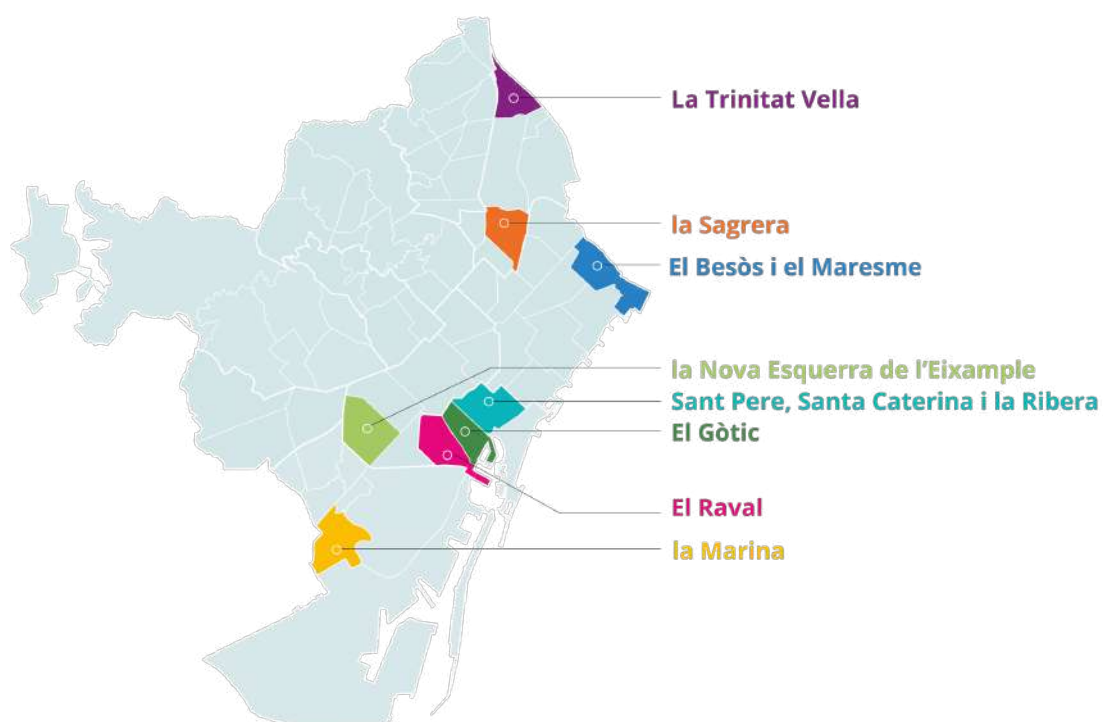
Es va elaborar una anàlisi de contingut de la informació obtinguda. La transcripció d'entrevistes i els quaderns de camp de l'observació participant van ser codificats al voltant d'una sèrie de codis definits a priori que donaven resposta als objectius de l'avaluació.

Quins són els resultats de l'avaluació?

Oferta de tallers i assistència

2018	<ul style="list-style-type: none"> • 45 tallers • 20 equipaments de proximitat 	 309	 60% dones
2019	<ul style="list-style-type: none"> • 54 tallers • 8 equipaments de proximitat 	 307	 68% dones
2020	<ul style="list-style-type: none"> • 48 tallers • 9 equipaments de proximitat 	 349	 66% dones

Barris on s'han fet els tallers

Barreres i facilitadors de la derivació de participants des de dispositius de salut mental

"Tiene mucho que ver también la mirada y los integrantes en sí de los equipos. Yo tengo la suerte de trabajar con un equipo que tiene una perspectiva amplia, enfocada en la comunidad y con un concepto de recuperación y de empoderamiento y trabajo conjunto muy arraigado."
[DERIVADORA]

BARRERES

- La manca de **comunicació directa entre les persones que deriven i les que imparteixen tallers** limita disposar de criteris de derivació de participants
- L'**ús de català i castellà** en els tallers dificulta la incorporació de determinats col·lectius migrants
- La participació als tallers requereix un cert **grau d'autonomia** que dificulta la derivació de persones amb major grau de necessitat
- La derivació de participants depèn de la **predisposició** dels recursos de salut mental i la seva **alineació amb l'enfocament** comunitari del programa

Para mí, especialmente el tema de la acogida es superimportante, porque me da mucha tranquilidad a mí. [DERIVADORA]

FACILITADORS

- El programa tracta de generar proximitat i **aliances amb les i els professionals de salut mental** per facilitar l'establiment d'objectius
- L'**alineació** en la filosofia i l'enfocament de l'abordatge de la salut mental entre el programa i les professionals de salut mental facilita la derivació
- L'equip coordinador genera molt **bona comunicació i ràpida disposició d'informació** sobre el programa mitjançant un canal de comunicació obert.
- L'accés i la vinculació immediates al programa, la **flexibilitat** de l'equip coordinador, l'**absència de formalismes** i burocràcia i l'**acompanyament** per part del programa faciliten la derivació.
- La **gratuitat** dels tallers i la seva **ubicació en equips de proximitat** afavoreixen l'accessibilitat al programa

Impacte en la generació de xarxa social

El programa facilita la **generació de xarxa social** i augmenta la possibilitat de **socialització** fora de l'espai del programa

TRANSVERSALITAT DE L'ACOLLIDA

Hi ha una acollida per part de talleristes i de les pròpies persones participants a les noves incorporacions que són un element clau per a generar confiança i vinculació al grup

ACOMPANYAMENT

L'acompanyament i tracte pròxim que es fa des del programa destaca per la sensibilitat, l'accessibilitat i la continuïtat de l'acompanyament als tallers tant a l'inici com durant el seu desenvolupament

COORDINACIÓ

És clau l'escolta, l'atenció i l'acompanyament per part de l'equip coordinador, així com la disponibilitat i l'accessibilitat de les vies de comunicació amb l'equip

ASPECTES RELACIONALS

La sensibilitat i tracte humà de les persones talleristes permeten establir una connexió amb les persones participants. Es genera un vincle afectiu i personal amb les participants

Tiene que haber algo más, un plus, ese plus sí que tiene que ver con esa conexión, con esa apertura, con el poder estar abierto a eso, a que vaya más allá de una relación, llego aquí, doy la clase y me voy. [PARTICIPANT]

Se han creado muchos vínculos allí, y alguno me pregunta si alguien falta dos veces: "Oye, sabes algo de fulanito". Y digo: "Ostras, no, no sé nada. Vamos a escribirle". [TALLERISTA]

El programa aconsegueix oferir un suport afectiu per a les persones amb patiment mental a través de la creació d'espais participatius caracteritzats per la cura col·lectiva i l'acompanyament sensible. Aquest enfocament d'aprenentatge cooperatiu afavoreix l'establiment de vincles significatius, majoritàriament entre les persones participants, però també entre aquestes i les talleristes. Les relacions s'estableixen deixant de banda les diferències marcades pels diagnòstics, la qual cosa facilita que les xarxes socials generades es traslladin també, a vegades, fora de l'espai dels tallers, augmentant la socialització de les persones amb patiment mental.

Impacte en l'autonomia personal

El programa permet el desenvolupament de les **capacitats personals**

HORITZONTALITAT

Les persones participants poden apropiarse de l'espai del programa, particularment a través de la proposta de tallers així com mitjançant la presa col·lectiva de decisions, des d'un marc d'autogestió i participació grupal. Es genera un compromís de responsabilitat col·lectiva, que parteix del suport mutu i la cura grupal

ESCOLTA ACTIVA

Els tallers van més enllà de transmetre continguts. Es realitza una pràctica basada en l'escolta activa, l'adequació a les necessitats emocionals i individuals, generant espais de trobada i per a l'intercanvi

ASPECTES RELACIONALS

Es promou un tracte entre iguals. Les persones talleristes s'incorporen a les dinàmiques grupals com una persona més, tot i que mantenen el rol orientador. El marc que determina les relacions és el de la responsabilitat compartida i la cura i presa de decisions col·lectives

La relación es muy, muy de tú a tú. Nadie se presenta como una persona que tiene un problema, una dificultad o... sino que nos presentamos como personas, independientemente de si tienes un problema de salud mental, no lo tienes. [...] No sé, es un trato entre nosotros muy humano. [PARTICIPANT]

L'escolta i l'absència d'una rigidesa jeràrquica, així com la presa col·lectiva de decisions en alguns aspectes, permeten el desenvolupament de l'autonomia personal. Participar en un espai allunyat de les lògiques i pràctiques institucionals, tant a nivell material com simbòlic, fomenta l'autonomia individual i grupal.

Impacte en l'estigmatització envers les persones amb patiment mental

*Porque, además, me preguntan: 'pero, ¿yo voy a tener que decir que tengo equis?'
Digo no, no vas a tener que decir nada si no quieres decir nada."
[DERIVADORA]*

El programa té un plantejament basat en l'absència d'etiquetes. El llenguatge emprat, la difusió realitzada i l'acollida que s'ofereix a les persones participants estan exempts de l'esment a la malaltia o a la diferència. Als tallers es donen dinàmiques de tracte i relacions igualitàries, en les quals no es menciona el diagnòstic, excepte en el cas de que la persona participant així ho vulgui. D'altra banda, el plantejament docent de les persones que imparteixen els tallers es basa en el reforç i la valoració de les capacitats, mitjançant una adaptació individualitzada als ritmes d'aprenentatge i necessitats de cada persona. D'aquesta manera, s'elimina l'etiquetatge imposat de manera externa a les persones amb patiment psicològic i, per tant, es disminueix l'estigmatització cap a elles.

“Lo que me gustó más de todo, es que me lo presentó sin ninguna obligación. Yo estaba harto de estar en lugares donde toda mi vida giraba a raíz de recuperarme. (...) algo voluntario, algo de placer, algo que es... que no quiero decir que no pueda ser una terapia, pero... pero algo como todos, no me quería sentir especial en ese aspecto..” [PARTICIPANT]

La realització dels tallers als equipaments de proximitat suposa la possibilitat de connexió i integració a la comunitat. A més, la participació en una proposta formativa i creativa de gran qualitat implica situar-les com a persones amb interessos, capacitats i motivacions. Aquest gir en la concepció social de les persones amb patiment psicològic implica també un canvi en la mirada que aquestes persones tenen cap a sí mateixes, reduint el propi estigma. L'acollida, la valoració i el reconeixement que reben als tallers, des de l'absència de judici, són també essencials per a la lluita contra l'autoestigma. Finalment, les relacions socials establertes als tallers faciliten espais no només de cura, sinó també d'autocura, reforçant així aquesta desestigmatització personal.

Barreres i facilitadors de la participació de tallers en format virtual en context COVID-19

Al l'any 2020, les mesures de prevenció i contenció per fer front la pandèmia ocasionada per la COVID-19 van impossibilitar realitzar els tallers del programa en format presencial, essent necessari un canvi cap a la modalitat virtual. Aquest canvi va implicar una adaptació i reorganització, tant de la gestió com de la preparació i el desenvolupament dels tallers, suposant un repte pel programa. A continuació es mostren algunes de les barreres i els facilitadors de la implementació *online* dels tallers.

BARRERES

- La virtualitat comporta **pèrdua del control de la sessió**, sobretot quant a dinàmiques i metodologies. Dificulta la possibilitat de descans, respir i silenci. A més, no es genera el mateix context ambiental en no compartir l'espai físic.
- L'**impacte emocional del confinament** va fer que algunes persones abandonessin els tallers.
- Hi havia **barreres tecnològiques**, com ara la manca de dispositius adequats, connexió insuficient o absent a internet o problemes tècnics que dificultaven l'activitat
- Es va veure afectat el **plantejament dels tallers**. La proposta metodològica dels tallers xoca amb la virtualitat, ja que es perd proximitat, connexió i empatia, cosa que provocava desinterès i motivació. Alguns tallers es convertien en trobades de suport mutu, eliminant la dimensió formativa i creativa.
- Es van donar **dificultats per al seguiment pedagògic**. La modalitat virtual dificultava l'atenció individualitzada. La comunicació era menys fluida i disminuïa la possibilitat d'atendre la dimensió contextual com els silencis i els gestos.

*"Pero ante la cámara era como más estresante, ¿no?
Bueno, si no habla nadie ya hablo yo. [Ríe]
No sé, no se permitían espacios de, de... de respiración. (...)
el medio como que te esclaviza un poco, ¿no?" [PARTICIPANT]*

*Echaban de menos mucho el contacto personal. Y entonces se
deprimían de estar metidos en la máquina, pues viendo..." [PARTICIPANT]*

FACILITADORS

- Les persones talleristes van donar **resposta davant les dificultats tecnològiques**. La capacitat d'empatia, adaptació i agilitat van ser fonamentals, així com la predisposició a mantenir el vincle de les persones amb el taller.
- Per tal de **mantenir l'acció formativa** i l'acompanyament i atenció de les persones participants, es van cercar alternatives, es va mantenir una comunicació continua i es va contrastar amb les necessitats de les persones participants per tal de flexibilitzar i atendre les particularitats del grup.
- La forma de funcionament i governança interna dels tallers va seguir sent a partir de l'**autogestió** i l'**horitzontalitat**. Es va mantenir les relacions a partir de la responsabilitat compartida, el suport mutu, la cura i la presa de decisions col·lectiva.
- Hi va haver un **bon acompanyament per part de l'equip coordinador** del programa, que va significar un suport addicional per a que les persones talleristes poguessin desenvolupar els tallers de la millor manera possible en la modalitat virtual.

(...) sí que con ellos a veces tengo una flexibilidad de hacerle una videollamada en otro horario, solamente porque no pierdan el contacto con el dibujo y el contacto con el grupo también.” [TALLERISTA]

“Y dándose este espacio muy dialogado, en el que nadie es más que nadie, ni nadie tiene una verdad, ni una solución a las preguntas del otro o de la otra, (...).” [TALLERISTA]

Aspectes de millora

A continuació, es presenten els principals aspectes de millora proposats pels diferents actors

Disposar d'espais de coordinació entre tots els actors implicats al programa per facilitar la comunicació existent, que actualment es centralitzen a l'equip coordinador.

Establir canals de comunicació entre les persones que imparteixen els tallers i les persones dels dispositius de salut mental que fan derivacions.

Establir connexions entre els equipaments de proximitat i les xarxes de salut mental del territori per a un abordatge social de la salut.

Incrementar la disponibilitat de places a tallers en zones amb major risc d'exclusió social.

Millorar la gestió de les persones que decideixen abandonar els tallers abans de la seva finalització, mitjançant un acompanyament no invasiu i respectant l'autonomia i la llibertat.

Conclusions

L'absència de burocràcia i l'acompanyament sensible afavoreixen l'**accessibilitat** al programa i la derivació per part de professionals de la salut mental

El programa permet **establir vincles** entre participants i **augmenta la socialització** fora del programa

La promoció del tracte entre iguals i l'existència de responsabilitat grupal permet el **desenvolupament de l'autonomia personal**

El programa ajuda a **reduir l'estigmatització social i personal** envers a les persones amb patiment mental

Durant la pandèmia de COVID-19, el programa es va adaptar a les dificultats del moment. Es va **mantenir l'acompanyament** a les persones participants, el **suport mutu** i la **presa de decisions col·lectiva**

C S B Consorci Sanitari
de Barcelona

Connectem
f t o in

www.aspb.cat